

ПРОЦЕС ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ НА ТЛІ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ: НОРМАТИВНІ ОСНОВИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION AGAINST THE BACKDROP OF THE FULL-SCALE INVASION: REGULATORY FRAMEWORK, PROBLEMS AND PROSPECTS

Петришин О.О., к.ю.н.,
старший дослідник, учений секретар

*Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України*

Рагуліна К.А., к.ю.н.,
науковий співробітник

*Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України*

Стаття присвячена дослідженню процесу європейської інтеграції України в контексті повномасштабного вторгнення. Автори зосереджуються на аналізі нормативно-правової бази, виявленні проблем та визначенні перспектив розвитку євроінтеграційних процесів.

Основним інструментом євроінтеграції України автори визначають міжнародно-договірну базу з Європейським Союзом (ЄС). Важливість вивчення нормативних актів співробітництва полягає в розумінні внутрішніх і зовнішніх чинників, які впливають на їх укладання.

Автори акцентують увагу на проблемах і перспективах посилення європейської інтеграції в умовах повномасштабної війни в Україні та на тлі факту подачі заявки на членство Україною в ЄС. Однією з найактуальніших проблем є питання безпеки. Російська агресія проти України поставила під загрозу безпеку всього європейського континенту. ЄС і Україна повинні зміцнити своє стратегічне партнерство у сфері безпеки, зокрема спільний опір російській агресії. Ще однією проблемою є питання економічної інтеграції. Україна має провести низку реформ, щоб відповідати стандартам ЄС.

Одночасно з проблемами існує низка перспектив розвитку європейської інтеграції України. ЄС може надати Україні значну фінансову та технічну допомогу для проведення реформ та реалізації планів післявоєнного відновлення. Україна може отримати доступ до європейського ринку, інтегруватися в європейські ланцюжки створення вартості та залучення інвестицій.

Автори зазначають, що європейська інтеграція залишається офіційно проголошеним ключовим і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України. Для України це шлях утвердження стабільних демократичних інституцій, модернізації сектору економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки тощо.

Висновки статті вказують на необхідність гармонізації українського і європейського права, що має забезпечити прогресивний розвиток широкого кола галузей українського права, та визначають два ключових суспільно-політичних чинника, що знижують ефективність реформ.

Ключові слова: нормативно-договірні засади європейської інтеграції, Угода про асоціацію, гармонізація законодавства, післявоєнне відновлення України.

The article is devoted to the study of Ukraine's European integration process in the context of a full-scale invasion. The authors focus on analyzing the legal framework, identifying problems, and determining the prospects for the development of European integration processes.

The authors identify the international treaty framework with the European Union (EU) as the main instrument of Ukraine's European integration. The importance of studying the normative acts of cooperation lies in understanding the internal and external factors that influence their conclusion.

The authors focus on the problems and prospects for strengthening European integration in the context of a full-scale war in Ukraine and against the background of Ukraine's application for EU membership. One of the most pressing issues is security. Russian aggression against Ukraine has jeopardized the security of the entire European continent. The EU and Ukraine should strengthen their strategic partnership in the security sphere, including joint resistance to Russian aggression. Another problem is the issue of economic integration. Ukraine must carry out a wide range of reforms to meet EU standards.

Along with the problems, there are several prospects for Ukraine's European integration. The EU can provide Ukraine with significant financial and technical assistance for reforms and implementation of post-war recovery plans. Ukraine can gain access to the European market, integrate into European value chains, and attract investment.

The authors note that European integration remains Ukraine's officially proclaimed key and unchanging foreign policy priority. For Ukraine, this is a way to establish stable democratic institutions, modernize the economy, overcome technological backwardness, attract foreign investment and the latest technologies, create new jobs, increase the competitiveness of domestic producers, and enter world markets, etc.

The conclusions of the article point to the need for harmonization of Ukrainian and European law, which should ensure the progressive development of a wide range of branches of Ukrainian law while identifying two key socio-political factors that reduce the effectiveness of reforms.

Key words: regulatory and contractual framework for European integration, Association Agreement, harmonization of legislation, post-war recovery of Ukraine.

Постановка проблеми. Особливим інструментом євроінтеграції України є міжнародно-договірна база з Європейським Союзом (ЄС). Вивчаючи нормативні акти співробітництва, важливо розуміти внутрішні і зовнішні чинники впливу на їхнє укладання.

У умовах повномасштабної війни в Україні та на тлі факту подачі заявки на членство Україною в ЄС виникає низка проблем і перспектив подальшого посилення європейської інтеграції. Однією з найактуальніших проблем є питання безпеки. Російська агресія проти України поставила під загрозу безпеку всього європейського кон-

тиненту. ЄС і Україна повинні зміцнити своє стратегічне партнерство у сфері безпеки, зокрема спільний опір російській агресії. Ще однією проблемою є питання економічної інтеграції. Україна має провести низку реформ, щоб відповідати стандартам ЄС.

Одночасно з проблемами існує низка перспектив розвитку європейської інтеграції України. ЄС може надати Україні значну фінансову та технічну допомогу для проведення реформ та реалізації планів післявоєнного відновлення. Україна може отримати доступ до європейського ринку інтегруватися в європейські ланцюжки створення

вартості та залучення інвестицій, які, відповідно до практики пост-конфліктного відновлення країн, завжди складають більшу частину фінансового фундаменту процесів відбудови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти двостороннього співробітництва Україна-ЄС загалом і в окремих секторальних напрямках відображено в наукових працях провідних українських вчених, серед яких: Яковюк І. В., Анакіна Т. М., Трагнюк О. Я., Трихліб К. О., Березовська І. А., Гейць В. М., Шпакович О. М. та ін. Зазначені вчені створили науковий фундамент, який дозволяє досліджувати актуальну проблематику й особливості нормативного регулювання взаємовідносин між Україною та ЄС, зокрема в контексті сучасної російсько-української війни.

Метою статті є здійснення комплексного науково-правового дослідження нормативно-договірних засад євроінтеграційних процесів в Україні з огляду на нові реалії і виклики, а також визначення ключових викликів, які встановлять курс подальшого процесу набуття членства України в Європейському Союзі.

Виклад основного матеріалу. Європейська інтеграція залишається офіційно проголошеним ключовим і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України. Для України це шлях утвердження стабільних демократичних інституцій, модернізації сектору економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки тощо. Ефективність євроінтеграційних процесів, поряд з включенням України в систему розподілу функцій і ролей у сучасній світовій економічній і політичній системі, також сприяє міжнародній співпраці щодо врегулювання конфліктів і протидії новітнім загрозам міжнародній безпеці.

Наразі подальша розбудова та поглиблення взаємовідносин між Україною та Європейським Союзом в умовах реалій повномасштабної агресії доповнює фундаментальні принципи політичної асоціації та економічної інтеграції низкою безпекових парадигм у процесі адаптації правової системи України до стандартів Співтовариства.

Право Європейського Союзу є комплексною правовою системою, яка втілює як традиційні, так і якісно нові ефективні механізми, методи і прийоми вирішення правових проблем у сфері прав людини, організації суспільства, формування держави, наднаціональної співпраці. Це право формується на основі кращих досягнень високорозвинених правових систем Європейського континенту – передових економічно та політично сформованих країн, а також галузей права, що уніфікуються для виконання цілей та завдань ЄС. Відтак, посилення процесу гармонізації українського і європейського права (загалом, і права ЄС – зокрема) має забезпечити прогресивний розвиток широкого кола галузей українського права.

Гармонізація законодавства охоплює не тільки основні сфери, а й торкається всієї правової системи України загалом. Вона є процесом, а не станом, а її рівень – це ступінь удосконалення. Успіх процесу зближення законодавства України з нормами і стандартами ЄС припускає перегляд законодавства в сферах, визначених спільними україно-європейськими угодами як пріоритетні, а також рецепцію цілого комплексу правових принципів, концепцій, критеріїв, доктрин і понять, що складають основу усього, що було досягнуто Співтовариством (*acquis communautaire*).

Відповідно до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України № 1629-IV від 18.03.2004, кожен законопроект, внесений до Верховної Ради України, протягом семи днів має надсилатися до Комітету ВРУ з питань європейської інтеграції для визначення його належності за предметом правового регу-

лювання до сфер, правовідносини в яких регулюються правом ЄС. Такі законопроекти протягом трьох днів передаються до уповноваженого центрального органу виконавчої влади для підготовки у двадцятиденний термін експертного висновку щодо їх відповідності *acquis* ЄС.

Водночас зазначено, що нормативно-правові акти, які суперечать *acquis* ЄС, можуть прийматися за наявності достатнього обґрунтування необхідності їх прийняття та на чітко визначений у самому акті строк [7]. Спираючись на вивчення досвіду держав-членів ЄС, Трихліб К. О. відмічає доцільність розробки Методології правового наближення (гармонізації) законодавства України до права ЄС, яка має визначити методи, засоби і способи гармонізації законодавства [9, с. 99].

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як головної в Євросоюзі держави, у своєму листі від імені ЄС офіційно визнав незалежність України. Через два роки Україна проголосила про розбудову відносин з Євросоюзом на принципах інтеграції в Постанові Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 р. Укладання Угоди про партнерство та співробітництво 14 червня 1994 р. стало першою нормативно-договірною основою відносин між Україною та Євросоюзом, якою було започатковано співпрацю з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань. У межах цієї Угоди було визначено низку пріоритетних сфер багатосторонніх відносин: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства ЄС, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу.

Важливим кроком у межах Європейської політики сусідства стало схвалення сторонами під час засідання Ради з питань співробітництва 21 лютого 2005 р. Плану дій Україна-ЄС [5]. Цей двосторонній політичний документ дав змогу суттєво розширити та зміцнити стратегічне партнерство України з ЄС без внесення змін до чинної договірно-правової бази. Він націлений на поглиблення політичних, безпекових, економічних та культурних відносин, включаючи транскордонне співробітництво та спільну відповідальність у запобіганні та врегулюванні конфліктів.

Зміст Плану є переліком конкретизованих зобов'язань України у сфері розвитку демократичних інституцій, боротьби з корупцією, структурних економічних реформ та заходів по розвитку співпраці з ЄС у секторальних сферах. Серед ключових здобутків відносин протягом терміну Плану дій стали: надання Україні статусу країни з ринковою економікою в межах антидемпінгового законодавства ЄС, надання Україні права приєднатися до зовнішньополітичних заяв і позицій ЄС, укладання Угоди про спрощення оформлення віз (ратифіковано Законом № 117-VI (117-17) від 15.01.2008) [15] та Угоди про реадмісію осіб (ратифіковано Законом № 116-VI (116-17) від 15.01.2008) [14], поширення на Україну фінансування Європейського інвестиційного банку (Рамкова угода між Україною та Європейським інвестиційним банком (ратифіковано Законом № 3392-IV (3392-15) від 07.02.2006) [8], ухвалення змін до Кримінального кодексу України, що стосуються приєднання нашої країни до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, поглиблення секторальної співпраці, започаткування переговорів щодо укладання нового базового договору на заміну Угоди про партнерство та співробітництво. Зазначене підтверджує важливе значення, яке сторони надають подальшому поглибленню співробітництва між Україною та ЄС з метою зміцнення

стабільності, безпеки та процвітання на європейському континенті та запобіганню появі нових ліній поділу.

Після Революції Гідності і беззаперечного підтвердження євроінтеграційних прагнень української нації, у 2014 р. була підписана, а з 1 вересня 2017 р. набрала чинності в повному обсязі Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони [16]. Вказаним міжнародним актом було встановлено новий формат міжінституційної взаємодії та затверджено пріоритетні сфери подальшого зближення правових систем України та ЄС. Крім того, згідно з існуючою судовою практикою угоди про асоціацію характеризуються тим, що значна частина їх положень визнаються нормами прямої дії, що дозволяє фізичним і юридичним особам отримувати захист своїх прав, передбачених в угодах, у судових органах держав-членів ЄС і судах самого ЄС [3].

У 2022 р., після повномасштабного вторгнення країни-агресора і введення воєнного стану, окупації окремих територій України, виникло розуміння невідкладності та необхідності посилення і пришвидшення процесів регіональної інтеграції, що призвело до набуття Україною статусу кандидата на вступ до ЄС. Відповіді політичні рішення та формальні дії сторін дали старт новому етапу партнерства, який матеріалізував можливість приєднання до євроспільноти, сприяв подальшим проєвропейським реформам, став стимулом для об'єднання зусиль влади і громадян у процесі трансформації країни, позитивним сигналом для європейських і світових інвесторів, роль яких стане принциповою у післявоєнному відновленні нашої країни.

Основним документом, яким на сьогодні визначається форма, зміст, а також процедура та механізми координації співробітництва між Україною та ЄС, є вищезазвана Угода про асоціацію. Ця Угода є міжнародно-правовим документом, який на нормативно-договірному рівні закріплює перехід відносин між Україною та ЄС від партнерства та співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції.

За своїм змістом вона охоплює максимально широке коло питань взаємного інтересу та пропонує поглиблену співпрацю на основі принципу обумовленості (conditionality), не визначаючи наперед і залишаючи відкритим майбутній розвиток відносин. Виконання покладених зобов'язань з приведення свого законодавства у відповідність до норм ЄС, а також адаптування своїх інституцій для забезпечення реалізації цього законодавства спрямовано на здійснення докорінних політичних, соціально-економічних, правових та інституційних реформ, розбудову розвинутої і сталої демократії та ринкової економіки.

Процес євроінтеграції України відбувається в умовах широкомасштабної російської інтервенції і окупації окремих територій, а відтак має унікальний характер та обумовлений комплексом відповідних викликів і загроз. Війна активізувала двосторонні взаємовідносини з ЄС, посилила позицію українського суспільства в безальтернативності та незворотності руху до ЄС, надала нової якості європолітиці на українському напрямі, змусила переглянути підходи і пріоритети у сфері безпеки.

Проте сьогодні реалізація деяких напрямів реформування в межах реалізації Угоди про асоціацію з ЄС, зокрема соціально-економічного змісту, і процес імплементації пакету рекомендацій Єврокомісії суттєво ускладнено. Вони перш за все запрограмовані здійснюватися в мирний період, а тому вбачається необхідність перегляду пріоритетів та строків подальшого виконання деяких положень документу, враховуючи актуальність безпекової сфери та ситуації на російсько-українському фронті. Адже сьогодні український народ та держава фактично створює прецедент та приклад проведення євроін-

теграційних перетворень загальнодержавного характеру в межах дії воєнного стану, окупації територій та активних бойових дій.

Також загальноєвропейські норми стосовно законодавчого врегулювання окремих внутрішньополітичних процесів мають бути адаптовані до умов воєнного стану та режиму бойових дій. Увагу української сторони зосереджено на внутрішніх воєнних потребах, які вимагають значних політико-дипломатичних, фінансово-економічних, кадрових ресурсів у протистоянні агресії. При цьому, європейські партнери в якості пріоритетних цілей визначають саме ґрунтовні реформи сфери державного управління та застосування демократичних інститутів, направлени на пост-воєнне відновлення в рамках закріплених в установчих договорах цінностей. Таким чином, європейські інституції, розглядаючи проблему післявоєнного відновлення України, за основу беруть саме механізми залучення приватних фінансів, для ефективного використання яких необхідна стабільна демократична система. Іншими словами, фінансова підтримка Співтовариства не є і не може бути донорською допомогою, яка вирішить усі проблеми етапу відновлення України.

За словами Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції О. Стефанішиної – «важливо, щоб оцінка досягнення цілей Угоди враховувала прогрес обох сторін Угоди, оскільки зобов'язання взяла на себе не тільки Україна, але й Європейський Союз, зокрема щодо лібералізації взаємного доступу до ринків» [2, с. 5]. Проте варто додати, що схвалена на саміті Європейської Ради 15 грудня 2016 р. «Рішення глав держав і урядів» додатково підтвердило положення Угоди про асоціацію, зокрема, що документ не надає Україні статусу кандидата на вступ до ЄС та не створює таке зобов'язання в майбутньому, не надає гарантії колективної безпеки та надання військової допомоги державами-членами ЄС, не надає права на працевлаштування в ЄС, а також не зобов'язує надавати додаткову фінансову допомогу з боку держав-членів на підтримку процесу реформ [1].

Водночас нинішні відносини Україна-ЄС демонструють трансформацію довгострокових цілей асоціації, визначених ст. 1 Угоди. Зокрема процес політичної асоціації набув нової якості і формату, що обумовлене отриманням Україною кандидатського статусу, безпрецедентним рівнем інтенсивності політичного діалогу та координації зовнішніх політик сторін, формуванням союзницьких відносин у протистоянні зовнішнім викликам і загрозам.

З початком повномасштабного вторгнення Євросоюз продемонстрував послідовну політичну солідарність і фінансово-економічну підтримку України, допомогу українським біженцям, просування інтересів України на міжнародних майданчиках, а також здійснення воєнотехнічної допомоги, що є прецедентом для ЄС. Пролідовується також тенденція підвищення динаміки в українському суспільстві процесів проєвропейської самоідентифікації і укріплення усвідомлення безальтернативності приєднання України до ЄС у якості повноправного члена, а не лише пріоритетного партнера.

Водночас уповільнює темпи руху до ЄС, з одного боку, комплекс внутрішніх проблем (недостатні темпи реформ, незадовільна боротьба з корупцією, недосконалість судової системи тощо) і низький рівень соціально-економічного розвитку України. А з іншого – обережність політики ЄС щодо подальшої інтеграції України [17, с. 104]. Певну турбованість в експертному середовищі викликають можливі наслідки для України від ускладнення внутрішньої соціально-економічної ситуації на теренах ЄС [17, с. 86].

Також на сучасний стан партнерства впливає низка факторів, серед яких можна виокремити висхідну турбулентність та непередбачуваність геополітичних і геоєкономічних процесів, обумовлених гострою конфронтацією у форматі Захід-росія внаслідок агресії кремля проти

України та більш глобальним протистоянням між демократичним цивілізованим світом і авторитарними режимами [17, с. 23]. Так, Високий представник ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки Жозеп Боррель у своєму програмному виступі на зустрічі послів ЄС у жовтні 2022 р. виокремив наступні чинники глобальної кризи: «війна в Україні», «глобальна американо-китайська конкуренція», «світові продовольча та енергетична кризи» і «проблеми з безпекою в європейському сусідстві» [4].

Не бажаючи повторювати наративи агресора щодо політичної біполярності сучасного світу, все ж варто наголосити на безальтернативності повернення до взаємовідносин періоду холодної війни та необхідності масштабної ізоляції країн, що підтримують агресію.

Договірні-правову базу співробітництва Україна – ЄС складають також рамкові та галузеві угоди. Секторальна інтеграція (відповідно до Угоди) охоплює великий спектр напрямів. Нині в умовах війни пріоритетом є партнерство у сфері безпеки, військово-технічне співробітництво. Також актуальними і важливими напрямками залишаються взаємовідносини у сфері юстиції і прав людини, фінансів, сільського господарства, освіти і науки, енергетики, приєднання України до транспортної системи ЄС та використання її транзитного потенціалу, інтеграція до європейського цифрового ринку, а також об'єднання зусиль у забезпеченні захисту довкілля [6].

Важливими проміжними результатами реалізації Угоди стало укладення низки міжнародних договорів, серед яких: Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі «EU4Health» (ратифіковано Законом № 2853-IX від 12.01.2023) [13], Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу «Цифрова Європа» (2021-2027) (ратифіковано Законом № 2926-IX від 23.02.2023) [11], Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у Програмі ЄС LIFE – Програмі дій з довкілля та клімату (ратифіковано Законом № 2590-IX від 20.09.2022) [12], Угода між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони, про спільний авіаційний простір (ратифіковано Законом № 2067-IX від 17.02.2022) [10] тощо.

На виконання Угоди 1 жовтня 2022 р. Україна також приєдналася до Конвенції ЄС про спільний транзит та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами, що дозволяє легше переміщувати товари через ЄС та інші країни спільного транзиту. Залишається нагальним підписання ще багатьох договорів, наприклад, рамкової Угоди про взаємне визнання сертифікатів відповідності на промислову продукцію (Угода АСАА), яку планується оформлювати протоколом до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (стаття 57 Угоди про асоціацію), Угоди Україна-ЄС про взаємне визнання авторизованого економічного оператора.

На виконання Угоди про асоціацію з ЄС проводяться широкомасштабні реформи, зокрема у сферах реформування судової та правоохоронної систем, виборчого законодавства, протидії корупції, державного управління, економіки та системи оподаткування. Так, у межах адаптації законодавства було прийнято низку важливих законів, серед яких Закони України «Про медіа», «Про національні меншини (спільноти)», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду

України на конкурсних засадах», «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», «Про забезпечення права на справедливий суд», «Про Національну поліцію» та інші.

Стосовно конституційної реформи, то наразі Верховній Раді так і не вдалось остаточно схвалити проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)». Також у межах імплементації Угоди було реформовано Вищу раду правосуддя, створено Національне антикорупційне бюро (НАБУ), Національне агентство із запобігання корупції (НАЗК), Державне бюро розслідувань (ДБР). Про результати здійснення планових заходів на виконання Угоди щорічно звітує Кабінет Міністрів та Національна рада реформ.

Висновки. Беручи до уваги істотні успіхи в реалізації Угоди та очевидне пришвидшення та посилення процесу адаптації законодавства України до законодавства Співтовариства, сьогодні не вирішеним залишається низка завдань політичного, нормотворчого та правового характеру, серед яких: 1) комплексна реформа судової системи (зокрема процедури добору суддів Конституційного Суду України); 2) покращення механізмів боротьби та запобігання корупції; 3) створення необхідної бази для залучення післявоєнних інвестицій; 4) ефектизації правоохоронної системи та системи національної безпеки; 5) розробка та реалізації концепції післявоєнного відновлення людського потенціалу (напр., реальне впровадження принципів Української Доктрини).

Враховуючи певні успіхи у реалізації поставлених завдань, ми не можемо проігнорувати два ключових суспільно-політичних фактори, які перешкоджають ефективному впровадженню реформ. Передусім, це невідповідність використовуваних методологічних підходів для вирішення поточних проблем.

Протягом понад 30 років з часу відновлення незалежності України, в політичній доктрині державного управління досі переважає механізм централізованого прийняття рішень, який опирається на сильну, хоча й більш легітимну та демократичну, вертикаль влади. Незважаючи на прогрес у процесі децентралізації, на місцевому рівні не завжди здатні ефективно вирішувати поточні проблеми.

Це, в свою чергу, породжує другий фактор – відсутність політичної волі. В умовах встановлених принципів державного управління та політики, для ефективного виконання завдань, поставлених перед Україною, необхідна політична воля, яка диктується «зверху». Її відсутність суттєво підриває зусилля, спрямовані на забезпечення автономії новостворених державних органів та агенцій. У сучасному політичному середовищі ці організації часто фокусуються на бюрократизованому кількісному звітуванні, а не на невідкладній реакції та вирішенні стратегічних завдань.

Таким чином, залишаються відкритими ряд питань щодо післявоєнного відновлення України в межах наближення до членства в ЄС: 1) чи будуть ефективно реалізовані необхідні реформи в умовах воєнного стану; 2) якою буде наступна каденція політичної влади в нашій державі і яким чином вона буде обрана; 3) чи вдасться створити привабливі умови не лише для залучення інвестицій а і для відновлення людського потенціалу; 4) чи здійснить належний вплив повномасштабна військова агресія на зміну політичної ментальності і якою вона стане, якщо війна не закінчиться, а трансформується.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голуб В. Ратифікація Угоди про асоціацію: європейські реформи без європейської перспективи. Разумков центр. 2017. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/ratyfikatsiia-uhody-pro-asotsiatsiiu-ievropeiski-reformy-bez-ievropeiskoi-perspektyvy> (дата звернення 13.07.2023 р.).
2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2015-2020. 2021. 181 с. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2021/09/02/20210902103956-39.pdf> (дата звернення 13.07.2023 р.).
3. Кузьо М., Хорольський Р., Черніков Д. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: зміст та імплементація. Київ. 2015. 38 с. URL: <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/1.pdf> (дата звернення 13.07.2023 р.).

4. Ми входимо в ідеальний шторм»: Виступ топ-дипломата ЄС про нову світову реальність. Європейська правда, 12 жовтня 2022 р. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/12/7148529> (дата звернення 13.07.2023 р.).
5. План дій «Україна – Європейський Союз». План, Міжнародний документ від 12.02.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text (дата звернення 22.06.2023).
6. Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, Постанова Верховної Ради України від 29.07.2022 № 2483-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2483-20#Text> (дата звернення 22.06.2023).
7. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV / Відом. Верхов. Ради України. 2004. № 29. Ст. 367. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення 22.06.2023).
8. Рамкова угода між Україною та Європейським інвестиційним банком Угода, Міжнародний документ від 14.06.2005. Угоду ратифіковано Законом № 3392-IV (3392-15) від 07.02.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_585#Text (дата звернення 22.06.2023).
9. Трихліб К.О. Гармонізація законодавства України із правом ЄС: досвід країн ЄС. Матеріали XVI Всеукраїнської наукової конференції «Теорія та практика сучасної юриспруденції». Матеріали круглого столу «Історія конституціоналізму в Україні та зарубіжних країнах» (до 100-річчя Конституції УНР 1918 р.). Х.: Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Харків: 2018. Том 1. С. 97–99.
10. Угода між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони, про спільний авіаційний простір. Угода, Міжнародний документ, Перелік від 12.10.2021. (Угоду ратифіковано Законом № 2067-IX від 17.02.2022). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-21 (дата звернення 22.06.2023).
11. Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу «Цифрова Європа» (2021-2027). Угода, Міжнародний документ, Правила від 05.09.2022 (Угоду ратифіковано Законом № 2926-IX від 23.02.2023). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-22 (дата звернення 22.06.2023).
12. Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у Програмі ЄС LIFE – Програмі дій з довкілля та клімату; Угода, Міжнародний документ. Угода, Міжнародний документ, Правила від 24.06.2022, 13.07.2022 (Угоду ратифіковано Законом № 2590-IX від 20.09.2022) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-22 (дата звернення 22.06.2023).
13. Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі «EU4Health». Угода, Міжнародний документ, Правила від 15.07.2022 (Угоду ратифіковано Законом № 2853-IX від 12.01.2023). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-22#Text (дата звернення 22.06.2023).
14. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб. Угода, Список, Декларація від 18.06.2007. Угоду ратифіковано Законом № 116-VI (116-17) від 15.01.2008). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_851#Text (дата звернення 22.06.2023).
15. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз. Угода, Протокол, Міжнародний документ від 18.06.2007. (Угоду ратифіковано Законом № 117-VI (117-17) від 15.01.2008). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_850#Text (дата звернення 22.06.2023).
16. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони. Угода, Міжнародний документ від 27.06.2014 Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
17. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. Центр Разумкова. №1-2 (187-188), 2022. 132 с. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf